

Нинослав С. Станојловић УДК: 373.54(497.11 Јагодина)"1898/1915"(049.32)
ОШ „17. октобар” Примљен: 31. август 2020.
Јагодина Прихваћен: 21. септембар 2020.

ВРЕДАН ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ ЈАГОДИНСКЕ ПРОСВЕТЕ

(Добривоје Јовановић, Вера Величковић, Љиљана Јовановић, *Гимназија у Јајодини 1898–1915*, Гимназија „Светозар Марковић”, Јагодина, 2019, 334 стр.)

Вишедеценијска плодотворна истраживачка делатност неуморног архивског саветника (сада већ у заслуженој пензији) мр Добривоја Јовановића (Јагодина, 1952) изнедрила је тридесетак документарних и синтетичких научних монографија, као и пар стотина мањих чланака, студија и расправа, са тематикама из богате историје Јагодине, Поморавља и Србије. Прави културолошки куриозитет везан за дело овог истрајног јагодинског историка, по елементарној наобразби политиколога, јесте и чињеница да је Јовановић издавач и аутор свих прилога у јединственом стручном часопису *Прошлости*, чији би нови, пети број требало да ускоро изађе из штампе.

Горенаведена монографија представља наставак сарадње мр Јовановића са својим ћеркама Вером Величковић, проф. енглеског језика и Љиљаном Јовановић, германистом. Исти породични тим је претпрошле године објавио узориту монографију *Гимназија у Јајодини 1918–1941. године*, али као приватно ауторско издање и у тиражу од свега 10 примерака. Институција којој је поменута књига посвећена није имала разумевања да јој посвети дужну пажњу и објави је у много већем тиражу. Та неправда је исправљена прошле године, када је у поводу великог јубилеја – 150 година од оснивања јагодинске гимназије, објављено друго издање поменуте студије и то у тиражу од 500 примерака.

Занимљива документарна прича о јагодинској гимназији у периоду од 1898. до 1915. године, преточена у око 340 страница и обогаћена бројним статистичким табелама и ретким фотографијама, настала је успешним спајањем теоријског историографског знања и дуговеког практичног архивистичког искуства. На прво читање видљиво је да су се коаутори потрудили да врло захтевну историјску грађу, углавном прворазредног карактера, похрањену у престоничком Архиву Србије, као и у овдашњем Историјском архиву, од-

носно Завичајном музеју, синтетизују и уклопе са постојећом литературом, сачињеном од оновремених школских извештаја и просветних часописа.

Као и претходна, тако и ова студија о јагодинској гимназији не само да се бави до сада недовољно истраженом темом, него и овог пута има јасну композицију и концепцију. После „Увода” (2), где је дат кратак историјат јагодинске гимназије од оснивања 1869. до укидања 1898. године, следе поглавља „Оснивање приватне гимназије” (3–26), „Државна четвороразредна гимназија” (стр. 27–67), „Отварање петог разреда” (68–74), „Отварање шестог разреда” (75–118), „Рад гимназије у ратним годинама” (119–126), „Бачке дружине” (127–130), „Наставна средства и књижнице” (131–140), „Екскурзије и излети” (141–146), „Уџбеници” (147–154), „Фонд за помагање сиромашних ученика/-ца јагодинских школа” (155–158), „Нижи течајни испит” (159–161), „Приватна женска гимназија” (162–184) и „Ученици гимназије” 1899–1913. године (185–333). На крају књиге налази се и списак извора и литературе које су аутори користили (334).

У оквиру датих поглавља постоје и мање целине, садржајем разноврсне, али сведене на јединствену сторију о гимназији у Јагодини од 1898. до 1915. године. Тако сазнајемо како је одлуком тадашњих просветних власти 1898. године укинута десетак гимназија у Србији, међу којима је била и јагодинска. Истовремено пратимо настојања грађана вароши јагодинске да се, у датим околностима, оснује приватна гимназија исте године. Рукопис прати и реоснивање државне четвороразредне гимназије (1902) и њено претварање у петоразредну (1906), односно шесторазредну (1908) средњошколску институцију у граду на Белици.

Посебно је истакнуто деловање гимназије у ратним условима, за време балканских ратова 1912/1913. године, односно током прве две године Великог рата, до уласка непријатеља у Јагодину, октобра 1915. године. Коаутори педантно износе све релевантне чињенице о свим битним питањима везаним за рад ове школе у датом временском интервалу, од разних указа и извештаја, имена директора, професора и ученика, преко података о ђачком социјалном пореклу, вероисповести, месту рођења, оценама и владању до здравствених прилика у самој институцији.

Наредна поглавља обрађују деловање бројних ђачких дружина, доносе спискове наставних средстава и указују на постојање школске књижнице, као и на чињеницу да су ученици јагодинске гимназије, поред редовних школских обавеза, радо и често ишли и на бројне излете и екскурзије, и то не само по околини. Вредно поглавље доноси нам податке о тада актуелним уџбеницима, уз опаску да су њихови аутори били искључиво активни средњошколски професори. Посебно значајна прича је она посвећена Фонду за помагање сиромашних ученика, основаном у Јагодини још 1881. године, који је деловао све до 1915. године. Одељак о Приватној женској гимназији, основаној 1908. године, говори о настојањима тадашњих Јагодинаца да пруже

пристојну наобразбу и својим кћерима. Последњи део приказаног рукописа, обима од око 150 страна, доноси нам спискове ученика и ученица јагодинске гимназије у периоду од 1899. до 1913. године и представља персоналну по-весницу ове угледне јагодинске средњошколске установе.

Сумирајући резултате о овој документарној монографији истичемо њену несумњиву вредност и изузетан допринос историји јагодинске и српске просвете и школства. Иако овакве студије због своје документарне форме, која подразумева сажимање хронолошких и проблемских података, истраживачима не остављају пуно простора за креативност, аутори су успели да саткају занимљиво штиво и стручној и лаичкој јавности дарују праву ризницу вредних чињеница.

Ова књига је прошле године, пригодом вредног јубилеја овдашњег школства – 150 година од оснивања јагодинске гимназије, достојно обележила велики празник најстарије средњошколске установе у граду на Белици. Нажалост, свечане промоције ове узорите, али скромно дизајниране књиге у тиражу од 500 примерака није било.